

بررسی انگیزش تحصیلی و ارتباط آن با وضعیت فردی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان پزشکی مقطع علوم پایه دانشگاه علوم پزشکی ارومیه

شیوا روشن میلانی^۱، اسماعیل آقایی منور^۲، فاطمه خردمند^۳، احسان صبوری^۴، پیمان میکائیلی^۵، سیما مسعودی^۶، مرتضی متذکر^۷*

تاریخ دریافت ۹۰/۵/۷ تاریخ پذیرش ۹۰/۶/۶

چکیده

پیش زمینه و هدف: دانشجویان پزشکی از لحاظ توانایی و استعداد یادگیری بسیار مشابه هم هستند اما در پیشرفت درسی آنان در طول دوران تحصیلی تفاوت‌های چشمگیری به وجود می‌آید که می‌تواند بازتابی از تفاوت در انگیزه تحصیلی آنان باشد. مطالعه حاضر با هدف تعیین درجه انگیزه تحصیلی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه و همچنین بررسی ارتباط بین خصوصیات فردی و تحصیلی دانشجویان با انگیزه تحصیلی آنان انجام شده است. **مواد و روش‌ها:** در این مطالعه ۱۳۷ دانشجوی پزشکی مقطع علوم پایه دانشگاه علوم پزشکی، مقیاس انگیزش تحصیلی AMS-HS 28 شامل ۲۸ سؤال که دارای سه مؤلفه کلی انگیزشی بیرونی، درونی و بی‌انگیزگی بودند را تکمیل نمودند. اطلاعات خام به وسیله SPSS و با استفاده از آزمون‌هایی شامل آنالیز واریانس و آزمون مجذور کای مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: از نظر انگیزه تحصیلی، اکثر دانشجویان دارای انگیزه متوسط تا خوب بودند. مؤلفه‌های انگیزشی بیرونی میانگین امتیاز بیشتری ($4/8 \pm 4/8$) نسبت به مؤلفه‌های انگیزشی درونی ($7 \pm 4/1$) به خود اختصاص دادند. در دختران، میانگین امتیاز انگیزه کل ($11/2 \pm 11/2$) و مؤلفه‌های بیرونی و درونی آن به طور معنی‌داری بیشتر از پسران ($16/3 \pm 10/3$) بود. همچنین انگیزش تحصیلی با معدل کل ارتباط مستقیم و معنی‌داری داشت.

بحث و نتیجه گیری: با توجه به نتایج، گرچه در مجموع هر دو نوع عوامل درونی و بیرونی بر انگیزه دانشجویان و پیشرفت تحصیلی آنان موثر هستند، اما اختصاص میانگین امتیازات کم‌تر به عوامل انگیزشی درونی نسبت به بیرونی نکته‌ای است که باید مورد توجه قرار گیرد.

کلید واژه‌ها: انگیزه تحصیلی، دانشجوی، پیشرفت تحصیلی، دانشگاه علوم پزشکی

دوماهنامه دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، دوره نهم، شماره پنجم، پی در پی ۳۴، آذر و دی ۱۳۹۰، ص ۳۶۶-۳۵۷

آدرس مکاتبه: ارومیه، جاده سرو، پردیس نازلو، دانشکده پزشکی، گروه میکروبیولوژی تلفن: ۰۹۱۴۱۴۵۳۵۸۶

Email: motazakker@umsu.ac.ir

این مقاله حاصل پایان نامه دکتری حرفه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی ارومیه بوده است.

مقدمه

یعنی انگیزه درونی و بیرونی تقسیم کرده‌اند. مولفه‌های انگیزشی

درونی، تقویت کننده‌های داخلی و شخصی هستند که جذابیت

لازم برای انجام یک فعالیت را ایجاد می‌کنند. در حالی‌که

مولفه‌های انگیزشی بیرونی، به تقویت کننده‌های خارجی که فرد

انگیزش عامل فعال ساز رفتار انسان است. انگیزش را می‌توان

به عنوان نیروی محرک فعالیت‌های انسان و عامل جهت دهنده

آن تعریف کرد (۱). صاحب نظران انگیزش را به دو گروه اصلی،

^۱ استادیار گروه فیزیولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه

^۲ دانشجوی رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه

^۳ استادیار گروه بیوشیمی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه

^۴ دانشیار گروه فیزیولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه

^۵ استادیار گروه فارماکولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه

^۶ دانشجوی دکتری اپیدمیولوژی، گروه اپیدمیولوژی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

^۷ استادیار گروه میکروبیولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه (نویسنده مسئول)

تحت تاثیر آن‌ها برای رسیدن به هدف مستقلی تلاش می‌کند، اطلاق می‌شود. درخصوص جویندگان علم و دانشجویان، انگیزش تحصیلی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. انگیزش تحصیلی به تمایل درونی فراگیر که موجب هدایت رفتار او به سوی یادگیری و پیشرفت تحصیلی می‌گردد، اطلاق می‌شود که تحت تاثیر هر دو عوامل درونی و بیرونی قرار می‌گیرد. با انگیزش تحصیلی دانشجویان تحرک لازم را برای به اتمام رساندن موفق یک تکلیف، نیل به هدف یا دستیابی به درجه معینی از شایستگی در کار خود پیدا می‌کنند تا نهایتاً بتوانند به موفقیت لازم در امر یادگیری و پیشرفت تحصیلی نایل گردند (۲). روانشناسان، ضرورت توجه به انگیزش در تعلیم و تربیت را، به‌علت ارتباط موثر آن با یادگیری، کسب مهارت‌ها، راهبردها و رفتارها متذکر شده‌اند و یکی از سازه‌های اولیه‌ای که برای تبیین این انگیزش ارائه کرده‌اند انگیزش پیشرفت تحصیلی است (۳). بارها دیده شده است که دانشجویان از لحاظ توانایی و استعداد یادگیری بسیار مشابه هم هستند اما در پیشرفت تحصیلی تفاوت‌های زیادی با یکدیگر دارند. این تفاوت نه تنها در یادگیری دروس تحصیلی بلکه در سایر فعالیت‌های غیرعلمی آن‌ها نیز به چشم می‌خورد (۱).

نتایج تحقیقات مختلف مؤید ارتباط بین انگیزه تحصیلی و عوامل فردی و اجتماعی متعددی است که همگی حاکی از تاثیرپذیری شدید انگیزه تحصیلی از این عوامل بوده است. براساس این نتایج متغیرهای شخصیتی (۴)، خانوادگی، دانشگاهی و اجتماعی با سازه انگیزش پیشرفت تحصیلی مرتبط می‌باشند (۳). در بررسی عوامل موثر در انگیزه تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل وضعیت تاهل، میزان درآمد خانواده، داشتن امید به آینده، و میزان عزت نفس از عوامل تاثیر گذار در انگیزه تحصیلی عنوان شده‌اند در حالی که جنسیت، فوت والدین، جو عاطفی - خانوادگی و سلامت جسمی روانی تاثیر معنی‌داری روی انگیزه تحصیلی نداشته‌اند (۵). همچنین گزارش دیگری از اثر بارز عدم

امنیت شغلی و ترس از آینده شغلی روی انگیزه تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی حکایت دارد (۶). در بررسی انگیزه تحصیلی دانشجویان پزشکی اصفهان، بین انگیزه تحصیلی و پیشرفت تحصیلی آنان ارتباط مستقیم و معنی‌داری گزارش شده است و سه مؤلفه رقابت جوئی، کوشش و علاقه اجتماعی همبستگی مثبتی با معدل آن‌ها داشته‌اند (۷).

شناسایی انگیزه تحصیلی، عوامل موثر در آن و تاثیر آن در فرایند یاددهی-یادگیری دانشجویان به اساتید کمک می‌کند تا در طرح، برنامه ریزی و اجرای برنامه‌های آموزشی خود روش‌های بهتری را بکار گیرند. بدیهی است که حتی غنی‌ترین و بهترین برنامه‌های آموزشی سازماندهی شده بدون شناخت میزان انگیزه دانشجویان و عوامل موثر در آن کارایی لازم را نخواهند داشت. در گزارشات ارائه شده از مطالعات انجام شده در منابع خارجی، به‌طور وسیعی پدیده انگیزش تحصیلی مورد بررسی قرار گرفته است. با این همه در حوزه پزشکی خصوصاً در منابع داخلی کم‌تر محققان به بررسی نقش انگیزش در پیشرفت تحصیلی پرداخته است (۷). با توجه به نقش پزشکان در تامین سلامت افراد و تاثیر تربیت پزشکان با انگیزه‌تر و در نتیجه با کارآمدتر در ارتقاء سلامت جامعه و با توجه به خلاء موجود در خصوص شناخت انگیزه تحصیلی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، مطالعه حاضر به بررسی درجه انگیزش تحصیلی دانشجویان پزشکی مقطع علوم پایه پرداخته است و همچنین ارتباط فاکتورهای جنسیت، سن، تاهل، بومی یا غیر بومی بودن و معدل سالانه را با مولفه‌های انگیزشی درونی و بیرونی مورد بررسی قرار داده است.

مواد و روش کار

در این مطالعه توصیفی - تحلیلی، نمونه‌گیری به روش سرشماری بوده و کل دانشجویان پزشکی مقطع علوم پایه دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه ورودی سال‌های ۱۳۸۶ الی

۱۳۸۸ که حداقل یک ترم از دوره تحصیلی پزشکی عمومی را گذرانده و در زمان جمع‌آوری داده‌ها به تحصیل اشتغال داشتند وارد مطالعه شدند. معیارهای خروج از مطالعه، مهمانی صرفاً برای یک ترم و تکمیل ناقص پرسش‌نامه‌ها بود. ضمن اطمینان دادن به محرمانه ماندن اطلاعات فردی به دانشجویان، پرسش‌نامه توسط محقق به صورت جمع ایفا بدون ذکر اسم و شماره دانشجویی در بین آنان توزیع و سپس جمع‌آوری گردید. بدین ترتیب ۱۳۷ دانشجوی پرسش‌نامه انگیزش تحصیلی را کامل کردند و وارد مطالعه شدند. این پرسش‌نامه شامل دو قسمت (۱) اطلاعات فردی و (۲) مقیاس انگیزش تحصیلی معتبر ACADEMIC MOTIVATION SCALE (AMS-HS 28) بود (۸). این مقیاس بر مبنای نظریه خود-تعیین‌کنندگی طراحی شده و حاوی ۲۸ سؤال پنج‌گزینه‌ای بر اساس مقیاس لیکرت (با نمره دهی یک تا پنج از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) می‌باشد. بعد از تأیید روایی محتوا و بومی شدن توسط متخصصان، پایایی آن به روش باز آزمایی به فاصله دو هفته ($r = 0/71$) و ثبات درونی با محاسبه آلفای کرونباخ ($0/88$) نیز مورد تأیید قرار گرفت. این پرسش‌نامه در ایران نیز توسط جمشیدی با محاسبه آلفای کرونباخ برابر $0/74$ و روایی با محاسبه آلفای کرونباخ برابر $0/85$ بومی شده و مورد استفاده قرار گرفته است (۹).

مقیاس دارای سه نوع مؤلفه، شامل مؤلفه‌های انگیزش درونی (با ۱۲ گویه)، مؤلفه‌های انگیزش بیرونی (با ۱۲ گویه) و مؤلفه‌های بی‌انگیزگی (با چهار گویه) بود. میانگین نمرات هر گویه از یک تا پنج و میانگین نمرات کل پرسش‌نامه از ۲۸ تا ۱۴۰ محاسبه شد. بدین ترتیب که برای تمام سئوال‌ات به‌جز سئوال‌اتی که مؤید بی‌انگیزگی بودند در صورتی که دانشجو گزینه کاملاً موافقم را علامت زده باشد نمره ۵ و در مورد سئوال‌اتی که مؤید بی‌انگیزگی بودند در صورتی که وی گزینه کاملاً مخالفم را انتخاب کرده باشد نمره ۵ اختصاص می‌یافت. بنابراین اگر دانشجویی از تمام سئوال‌ات

نمره ۵ را کسب می‌نمود نمره کل پرسش‌نامه وی ۱۴۰ می‌شد که معرف دانشجوی کاملاً با انگیزه بود. به‌همین ترتیب اگر دانشجویی از تمام سئوال‌ات نمره ۱ را کسب می‌نمود نمره کل پرسش‌نامه وی ۲۸ می‌شد که نشان دهنده دانشجوی کاملاً بی‌انگیزه بود. در نمره‌دهی پرسش‌نامه، نمرات بین ۲۸ تا ۵۶ نشانه بی‌انگیزگی، ۵۶ تا ۸۴ معرف انگیزه کم، ۸۴ تا ۱۱۲ نشانه انگیزه متوسط و نهایتاً نمره ۱۱۲ تا ۱۴۰ معرف انگیزه خوب بودند. حداکثر نمره‌ای که مؤلفه‌های انگیزش درونی و یا بیرونی به خود اختصاص می‌دادند $12 \times 5 = 60$ بود. ملاک پیشرفت تحصیلی معدل کل سالانه و در صورتی که دانشجویان فقط یک ترم تحصیلی را پشت سر گذاشته بودند معدل ترم قبلی آن‌ها بود که توسط آزمودنی‌ها گزارش می‌شد. اطلاعات خام وارد نرم‌افزار SPSS، ورژن ۱۶ شد و میانگین و انحراف معیار متغیرهای کمی و درصد فراوانی (فراوانی نسبی) متغیرهای کیفی محاسبه شد. از آزمون‌های آماری از جمله آنالیز واریانس، کروسکال والیس و آزمون‌های تحلیلی ضریب همبستگی پیرسون، آزمون نان پارامتریک مجذور کای و Fisher exact test برای بررسی ارتباط بین درجه انگیزه تحصیلی و مؤلفه‌های انگیزشی درونی و بیرونی آن با سن، جنس، وضعیت تاهل، بومی و غیر بومی بودن و معدل تحصیلی دانشجویان استفاده شد. $P < 0/05$ معنی‌دار محسوب گردید.

یافته‌ها

جامعه مورد مطالعه دانشجویان پزشکی ترم دوم تا ترم پنجم (ورودی‌های بهمن ۸۶ تا مهر ۸۸) مقطع علوم پایه بودند که بعد از توزیع پرسش‌نامه بین آن‌ها تعداد ۱۳۷ پرسش‌نامه جمع‌آوری شد. از آنجایی که پرسش‌نامه توسط محقق به صورت جمع ایفا در بین دانشجویان توزیع و سپس جمع‌آوری گردید میزان پاسخ‌دهی ۱۰۰ درصد بود. از ۱۳۷ دانشجوی مورد مطالعه، $35/8$ درصد مرد و $64/2$ درصد زن بودند. دامنه سنی آن‌ها ۱۸ تا ۳۴ سال با میانگین

کسب شده بین ۵۶ الی ۸۴) و ۰/۷ درصد بی‌انگیزه (امتیاز کسب شده بین ۲۸ الی ۵۶) بودند. میانگین نمره کل انگیزش تحصیلی دانشجویان $13/9 \pm 10/8/8$ از سقف ۱۴۰ محاسبه شد. در بررسی توان انگیزشی مؤلفه‌های درونی و بیرونی، میانگین نمره کسب شده توسط مؤلفه‌های بیرونی $6/8 \pm 4/2$ و میانگین نمره کسب شده توسط مؤلفه‌های درونی $7 \pm 4/1$ بود که حاکی از یک توان بالاتر عوامل بیرونی در مقایسه با عوامل درونی بود. از نقطه نظر مقایسه تفاوت انگیزه تحصیلی بر حسب وضعیت فردی دانشجویان، تجزیه و تحلیل آماری نشان داد که میانگین نمره کل و میانگین نمرات مؤلفه‌های بیرونی و درونی بین گروه‌های سنی مختلف، وضعیت تاهل، بومی یا غیر بومی بودن و ترم‌های تحصیلی مختلف تفاوت معنی‌داری بین این گروه‌ها نشان نمی‌دهد. نتایج حاصله در جدول ۱ آورده شده است.

۲۰/۶±۱/۶ سال بود. ۹۷/۸ درصد مجرد و ۲/۲ درصد متاهل بودند. از نظر وضعیت سکونت، ۷۳ درصد ساکن خوابگاه، ۲۱/۹ درصد همراه والدین و ۵/۱ درصد در خانه‌های استیجاری ساکن بودند. ۲۸/۵ درصد در ترم ۲، ۲۲/۶ درصد در ترم ۳، ۲۷/۷ درصد در ترم ۴ و ۲۱/۲ درصد در ترم پنجم علوم پایه مشغول تحصیل بودند. میانگین معدل ترم قبل آن‌ها $1/7 \pm 1/5/2$ و میانگین معدل سالانه آن‌ها $1/3 \pm 1/5/25$ بود که البته برای دانشجویان ترم دوم فقط معدل ترم قبل در نظر گرفته شد. در این میان میانگین معدل ترم قبل و سالانه دختران به ترتیب $1/6 \pm 1/5/5$ و $1/2 \pm 1/5/5$ بود در حالی که میانگین این دو معدل در پسران به ترتیب $1/5 \pm 1/4/61$ و $1/4 \pm 1/4/82$ محاسبه شد.

یافته‌های پژوهش در زمینه انگیزه تحصیلی دانشجویان نشان داد که ۴۳/۸ درصد آن‌ها دارای انگیزه خوب (امتیاز کسب شده بین ۱۱۲ الی ۱۴۰)، ۵۰/۴ درصد دارای انگیزه متوسط (امتیاز کسب شده بین ۸۴ الی ۱۱۲)، ۵/۱ درصد دارای انگیزه کم (امتیاز

جدول شماره (۱): مقایسه میانگین امتیازات انگیزه تحصیلی و مؤلفه‌های درونی و

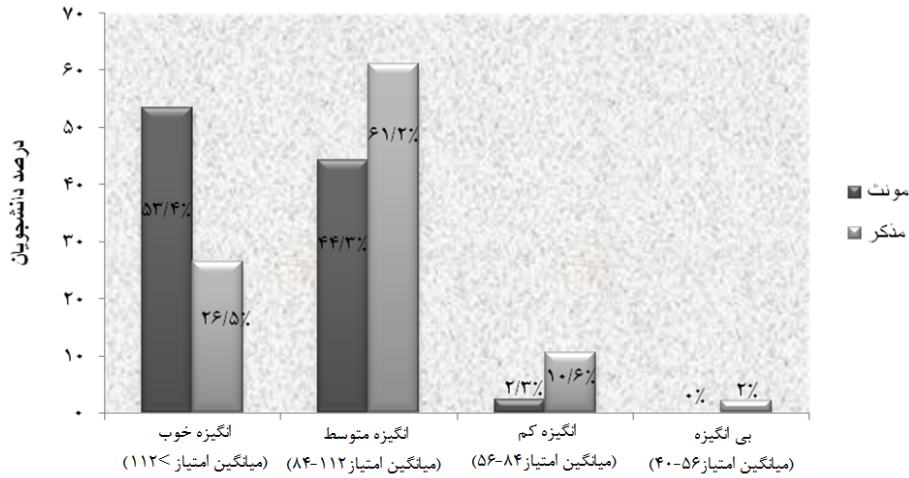
بیرونی آن بر حسب سن، وضعیت تاهل و اسکان دانشجویان

نوع متغیر	رده سنی			وضعیت تاهل		وضعیت اسکان (بومی یا غیر بومی بودن)	
	۲۱-۱۸	۲۴-۲۱	بالای ۲۴	مجرد	متاهل	همراه پدر و مادر	ساکن خوابگاه استیجاری
میانگین امتیاز	۱۰۸±۱۵/۲	۱۱۱/۳±۸/۷	۱۰۸	۱۰۸/۸±۱۴/۱	۱۰۶/۳±۲/۱	۱۰۷/۶±۱۵/۵	۱۰۹/۴±۱۳/۷
میانگین امتیاز انگیزه							
میانگین امتیاز مؤلفه‌های انگیزشی بیرونی	۴۷/۵±۷/۳	۵۰/۷±۴/۶	۵۰	۴۸/۲±۶/۹	۴۸±۱/۷	۴۷/۴±۶/۷	۴۸/۶±۷
میانگین امتیاز مؤلفه‌های انگیزشی درونی	۴۵/۹±۷/۵	۴۶/۷±۵/۶	۴۷	۴۶/۱±۷/۱	۴۵±۱/۷	۴۵/۳±۸/۳	۴۶/۵±۶/۸

پسران داشت. میانگین امتیاز کل انگیزه در دختران $11/2 \pm 11/2$ بود که در پسران به $16/3 \pm 10/3$ کاهش معنی‌داری یافته بود ($P < 0/001$). از کل دانشجویان دختر ۵۳/۴ درصد آن‌ها دارای انگیزه خوب، ۴۴/۳ درصد دارای انگیزه متوسط و ۲/۳ درصد آن‌ها

علی‌رغم عدم وجود اختلاف معنی‌دار در پارامترهای ذکر شده در بالا، آنالیز انجام شده درخصوص بررسی و مقایسه انگیزه تحصیلی بر حسب جنسیت حکایت از تفاوت‌های چشمگیری در امتیاز کل و نیز در امتیاز مؤلفه‌های بیرونی و درونی بین دختران و

دارای انگیزه کم بودند و دانشجوی دختر بی انگیزه وجود نداشت. انگیزه خوب، ۶۱/۲ درصد دارای انگیزه متوسط، ۱۰/۲ درصد کم انگیزه و ۲ درصد آن‌ها بی انگیزه بودند. همین نتایج در پسران نشان داد که فقط ۲۶/۵ درصد آن‌ها دارای

انگیزه تحصیلی

نمودار شماره (۱): نمایش درصد دانشجویان در دو گروه مونث و مذکر بر اساس درجه انگیزه تحصیلی آنان

" با میانگین $۴/۵۵ \pm ۰/۶۲$ ، "کسب آمادگی و مهارت بیشتر برای شغل آینده" با میانگین $۴/۵۱ \pm ۰/۷۵$ و "دستیابی به شغل مورد علاقه" با میانگین $۴/۵۱ \pm ۰/۶۹$ تعلق گرفت (جدول ۳). به همین ترتیب نتایج مربوط به آنالیز مؤلفه‌های انگیزشی درونی نشان داد که بیشترین میانگین نمره به ترتیب به "احساس رضایت و خوشنودی هنگام پیشرفت در تحصیل" با میانگین $۴/۲۸ \pm ۰/۶۵$ ، "اشتیاق به یادگیری مسائل مورد علاقه" با میانگین $۴/۲۲ \pm ۰/۷۲$ و "احساس شغف و رضایت در هنگام یادگیری مطالب تازه" با میانگین $۴/۰۸ \pm ۰/۷۱$ اختصاص یافت (جدول ۴). همچنین کم‌ترین میانگین نمرات (میانگین کم‌تر از ۴) بین تمامی مؤلفه‌ها به ترتیب به "احساس مجذوبیت و شیفتگی هنگام خواندن نوشته‌های نویسندگان" با میانگین $۳/۲۸ \pm ۰/۷۶$ ، "اشتیاق به اعلام نظرات خود به دیگران" با میانگین $۳/۳۷ \pm ۰/۹۲$ و "احساس رضایت و خوشنودی در هنگام انجام فعالیت‌های سخت دانشگاهی" با میانگین $۳/۸۷ \pm ۰/۸۱$ تعلق گرفت که همگی از مؤلفه‌های انگیزشی درونی بودند.

به همین ترتیب میانگین امتیاز مؤلفه‌های بیرونی در دختران $۵۰/۲ \pm ۵/۶$ و در پسران $۴۴/۶ \pm ۷/۷$ و همچنین میانگین امتیاز مؤلفه‌های درونی در دختران $۴۷/۵ \pm ۶$ و در پسران $۴۳/۴ \pm ۸$ بود که مجدداً حاکی از کاهش معنی‌دار هر دو مؤلفه بیرونی و درونی در پسران بود. همچنین ادامه بررسی‌ها نشان داد که بین انگیزه تحصیلی و مؤلفه‌های درونی و بیرونی آن بر حسب جنسیت همبستگی مثبت وجود دارد (جدول ۲).

جدول شماره (۲): ضریب همبستگی بین مؤلفه‌های انگیزش

تحصیلی بر حسب جنسیت

انگیزه تحصیلی	ضریب همبستگی	P
کل انگیزش تحصیلی	۰/۲۹	۰/۰۰۱
مؤلفه‌های انگیزشی بیرونی	۰/۳۷	۰/۰۰۱
مؤلفه‌های انگیزشی درونی	۰/۲۵	۰/۰۰۳

نتایج مربوط به تجزیه و تحلیل تک تک مؤلفه‌های انگیزشی بیرونی و درونی نشان داد که در بین مؤلفه‌های بیرونی بیشترین میانگین نمره به ترتیب به "تمایل به داشتن زندگی خوب در آینده

جدول شماره (۳): درصد امتیاز کسب شده، میانگین امتیاز و انحراف معیار پنج عامل برتر انگیزشی بیرونی مربوط به علت تحصیل در

دانشگاه (گزینه کاملاً موافقم امتیاز ۵ و گزینه کاملاً مخالفم امتیاز ۱ را کسب نموده‌اند).

عوامل انگیزشی بیرونی	امتیاز	کاملاً موافق (۵)	موافق (۴)	بدون نظر (۳)	مخالف (۲)	کاملاً مخالف (۱)	میانگین	انحراف معیار
تمایل به داشتن زندگی خوب در آینده	۶۶/۱	۲۶	۵/۵	۱/۶	۰/۸	۴/۵۵	۰/۶۲	
کسب آمادگی و مهارت بیشتر برای شغل آینده	۵۹/۱	۳۳/۹	۶/۳	۰/۸	۰	۴/۵۱	۰/۷۵	
دستیابی به شغل مورد علاقه	۵۵/۹	۳۹/۴	۴/۷	۰	۰	۴/۵۱	۰/۶۹	
کمک به انتخاب بهتر شغل و حرفه	۴۲/۵	۴۵/۷	۹/۴	۱/۶	۰/۸	۴/۲۷	۰/۷۷	
داشتن درآمد بهتر در آینده	۴۲/۵	۴۰/۹	۱۱/۸	۳/۱	۱/۶	۴/۱۹	۰/۸۷	

جدول شماره (۴): درصد امتیاز کسب شده، میانگین امتیاز و انحراف معیار پنج عامل برتر انگیزشی درونی مربوط به علت تحصیل در

دانشگاه (گزینه کاملاً موافقم امتیاز ۵ و گزینه کاملاً مخالفم امتیاز ۱ را کسب نموده‌اند).

میانگین امتیاز	معدل	< ۱۵	۱۵ - ۱۷	> ۱۷	ضریب همبستگی	p
میانگین امتیاز کل انگیزه	۱۰۷/۹ ± ۱۱/۸	۱۱۰/۳ ± ۱۳/۳	۱۱۴/۲ ± ۸	۰/۱۸۱	۰/۴۲	x/۰۴۲
میانگین امتیاز مؤلفه‌های انگیزشی بیرونی	۴۷/۷ ± ۶/۶	۴۹/۲ ± ۵/۶	۴۹/۷ ± ۵/۷	۰/۱۶۱	۰/۷۱	x/۰۷۱
میانگین امتیاز مؤلفه‌های انگیزشی درونی	۴۵/۹ ± ۵/۹	۴۶/۲ ± ۳	۴۹/۷ ± ۴/۷	۰/۱۴۵	۰/۱۰۴	x/۰۱۰۴

خوشنودی هنگام پیشرفت در تحصیل" (در گروه مونث با میانگین امتیاز $4/32 \pm 0/73$ و در گروه مذکر با میانگین امتیاز $4/04 \pm 0/62$) عنوان شدند. با این حال در گروه مونث اولویت پنجم " اشتیاق به یادگیری مسائل مورد علاقه" (با میانگین امتیاز $4/29 \pm 0/74$) عنوان شد در حالی که در گروه مذکر "احساس رضایت و خوشنودی هنگام گسترش معلومات حرفه‌ای" (با میانگین امتیاز $3/95 \pm 0/85$) اولویت پنجم را به خود اختصاص داد.

ادامه آنالیزهای آماری به بررسی ارتباط انگیزه تحصیلی با پیشرفت تحصیلی اختصاص داشت. این بررسی‌ها نشان داد که دانشجویان با معدل کل زیر ۱۵، میانگین امتیاز انگیزه کل آن‌ها $107/9 \pm 11/8$ دانشجویان با معدل کل بین ۱۵-۱۷، میانگین

مقایسه امتیاز هر یک از عوامل انگیزشی بیرونی و درونی بر حسب جنسیت تفاوت معنی‌داری را بین دختران و پسران در اکثر مؤلفه‌های انگیزشی نشان نداد به این ترتیب که چهار اولویت اول برای "علت آمدن آن‌ها به دانشگاه" در هر دو گروه مونث و مذکر مشترکاً به ترتیب "تمایل به داشتن زندگی خوب در آینده" (در گروه مونث با میانگین امتیاز $4/6 \pm 0/72$ و در گروه مذکر با میانگین امتیاز $4/36 \pm 0/62$)، "کسب آمادگی و مهارت بیشتر برای شغل آینده" (در گروه مونث با میانگین امتیاز $4/59 \pm 0/65$ و در گروه مذکر با میانگین امتیاز $4/32 \pm 0/69$)، "دستیابی به شغل مورد علاقه" (در گروه مونث با میانگین امتیاز $4/59 \pm 0/62$ و در گروه مذکر با میانگین امتیاز $4/24 \pm 0/52$) و "احساس رضایت و

امتیاز انگیزه کل آن‌ها $110/3 \pm 13/3$ و دانشجویان با معدل کل بالای ۱۷، میانگین امتیاز انگیزه کل آن‌ها $114/2 \pm 8$ بوده است که حکایت از یک افزایش صعودی در امتیاز انگیزه تحصیلی (و امتیاز مؤلفه‌های درونی و بیرونی آن) متناسب با افزایش معدل داشت

جدول شماره (۵): مقایسه میانگین امتیازات و ضریب همبستگی مؤلفه‌های انگیزش تحصیلی بر حسب معدل.

عوامل انگیزشی درونی	امتیاز	کامل موافق (۵)	موافق (۴)	بدون نظر (۳)	مخالف (۲)	کامل مخالف (۱)	میانگین	انحراف معیار
احساس رضایت و خوشنودی هنگام پیشرفت در تحصیل	۴۱/۷	۴۸/۸	۶/۳	۲/۴	۰/۸	۴/۲۸	۰/۶۵	
اشتیاق به یادگیری مسائل مورد علاقه	۳۷	۵۱/۲	۹/۴	۱/۶	۰/۸	۴/۲۲	۰/۷۲	
احساس رضایت و خوشنودی هنگام گسترش معلومات حرفه‌ای	۳۳/۹	۵۱/۲	۱۲/۶	۲/۴	۰	۴/۱۶	۰/۶۷	
احساس شغف و رضایت در هنگام یادگیری مطالب تازه	۳۱/۵	۴۹/۶	۱۵	۳/۹	۰	۴/۰۸	۰/۷۱	
تجربه احساس خوب در هنگام کشف مطالب جدید	۲۹/۱	۴۸	۱۸/۱	۳/۱	۱/۶	۴	۰/۸۸	

بحث و نتیجه گیری

با عنایت به اهمیت انگیزش تحصیلی در پیشرفت تحصیلی دانشجویان، مطالعه حاضر به منظور پر کردن خلاء موجود در کشف رابطه بین خصوصیات فردی و تحصیلی دانشجویان با انگیزش تحصیلی و خصوصاً مؤلفه‌های بیرونی و درونی آن (با استفاده از مقیاس انگیزش تحصیلی AMS-HS 28) روی کل جمعیت دانشجویان پزشکی مقطع علوم پایه دانشگاه علوم پزشکی ارومیه طراحی و اجرا گردیده است. اصلی‌ترین یافته ما در این تحقیق بیانگر داشتن انگیزه خوب در نزدیک نیمی از دانشجویان با برتری عوامل انگیزشی بیرونی نسبت به درونی بود. هرچند مطابق یافته‌های ما ارتباط معنی‌داری بین سن، وضعیت تاهل و سکونت دانشجویان با انگیزه تحصیلی آن‌ها یافت نشد ولی از لحاظ جنسیت، تفاوت چشمگیری بین کل انگیزه تحصیلی و مؤلفه‌های بیرونی و درونی آن بین دو گروه مونث و مذکر دیده شد. همچنین

یک همبستگی مثبت و معنی‌دار بین انگیزه تحصیلی و مؤلفه‌های آن بر حسب جنسیت و معدل کل سالانه دانشجویان وجود داشت. روحی و همکاران در سال ۱۳۸۶ گزارش کرده‌اند که ۵۲/۵ درصد دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان دارای انگیزه خوب و ۴۶ درصد دارای انگیزه متوسط بوده‌اند و دانشجوی کاملاً بی‌انگیزه وجود نداشته است (۹) که تقریباً با یافته‌های ما در این مطالعه مطابقت دارد. هرچند در برخی گزارشات تفاوتی در انگیزه تحصیلی دانشجویان بر حسب جنسیت و رشته تحصیلی آن‌ها گزارش نشده است (۵،۹) ولی نتایج مطالعه ما حاکی از یک تفاوت چشمگیر بین انگیزه تحصیلی دختران و پسران بوده است بطوریکه اکثر دختران (۵۳/۴ درصد) از نظر تقسیم بندی در دامنه انگیزه خوب ولی اکثریت پسران (۶۱/۲ درصد) در دامنه انگیزه متوسط قرار گرفتند. در تأیید این یافته، یوسفی و همکاران در سال ۱۳۸۸ در بررسی انگیزه تحصیلی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم

پزشکی اصفهان، ضمن گزارش انگیزه تحصیلی نسبتاً خوب در اکثر دانشجویان پزشکی دوره بالینی، تفاوت‌هایی را در بعضی ابعاد انگیزشی بین دختران و پسران گزارش نموده‌اند (۷). همچنین در مطالعات دیگری تفاوت‌های معنی‌داری بین انگیزه تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی برحسب جنسیت (۱۰) و تفاوت در علت انتخاب رشته دندانپزشکی بین دو جنس (۱۱) گزارش شده است. بالا بودن انگیزه تحصیلی در دختران نسبت به پسران به نظر یک نتیجه قابل پیش بینی می‌آید چون دخترانی که در رقابت سنگین کنکور سراسری با نسبتی بیشتر از پسران در رشته پزشکی پذیرش شده‌اند اصولاً در تحصیلات دانشگاهی نیز با انگیزه بیشتری حضور می‌یابند. البته اینکه این انگیزه بالا در دختران در مقاطع بالاتر تحصیلی نیز تداوم و استمرار می‌یابد نیاز به بررسی‌های تکمیلی دارد.

امروزه، مقایسه عوامل انگیزشی بیرونی و درونی و درجه اهمیت آن‌ها یکی از مهم‌ترین مباحث انگیزشی به شمار می‌رود اما محققان ایرانی خصوصاً در بررسی انگیزش تحصیلی دانشجویی کم‌تر به آن پرداخته‌اند. یکی از مواردی که مطالعه ما را از سایر مطالعات مشابه متمایز می‌سازد پرداختن با این جنبه از ابعاد انگیزش تحصیلی دانشجویی است. بر اساس یافته‌های ما میانگین امتیاز مولفه‌های انگیزشی بیرونی نسبت به درونی در بین دانشجویان (بدون در نظر گرفتن خصوصیات فردی و تحصیلی) بیشتر بوده است که حاکی از یک توان انگیزشی بالاتر عوامل بیرونی نسبت به درونی می‌باشد. سه مولفه انگیزشی که از بالاترین توان انگیزشی بین دختران و پسران برخوردار بودند (بیشترین میانگین نمره را به خود اختصاص دادند) به ترتیب "تمایل به داشتن زندگی خوب در آینده"، "کسب آمادگی و مهارت بیشتر برای شغل آینده" و "دستیابی به شغل مورد علاقه" بودند که هر سه مربوط به مولفه های بیرونی انگیزش تحصیلی می‌باشند. "احساس رضایت و خوشنودی هنگام پیشرفت در تحصیل" بیشترین امتیاز را بین

مولفه‌های درونی به خود اختصاص داد ولی در مقایسه با کل مولفه‌ها، در جایگاه چهارم بعد از سه مولفه انگیزشی بیرونی ذکر شده در بالا قرار گرفت. در تایید یافته‌های ما Clark و همکاران در تحقیقی پیرامون بررسی ارتباط بین شخصیت و انگیزه تحصیلی دانشجویان، توان انگیزشی بالاتری را برای مولفه های انگیزشی بیرونی نسبت به مولفه‌های درونی گزارش نموده‌اند (۴). این در حالی است که در تحقیقی که توسط عزیززاده فروزی و همکاران انجام شده است عوامل انگیزشی بیرونی و درونی بین اعضاء هیات علمی دانشگاه از توان انگیزشی تقریباً برابری برخوردار بوده‌اند که تفاوت دو گروه هدف در این دو مطالعه یعنی دانشجویان و اعضاء هیات علمی می‌تواند توجیهی بر این تفاوت باشد.

داشتن امنیت شغلی همواره از مولفه های انگیزشی با اهمیت بین گروه‌ها و افراد مختلف عنوان شده است (۱۵). در تایید این گزارشات پاره‌ای از تحقیقات اختصاص به بررسی انگیزه بین اعضاء هیات علمی دانشگاه‌ها داشته است که همگی حاکی از آن است که امنیت شغلی از یک توان انگیزشی بالا در مراکز دانشگاهی برخوردار بوده است (۱۴، ۱۵). در مطالعه حاضر نیز، مولفه‌هایی که اختصاص به مسائل و آینده شغلی داشته‌اند از میانگین امتیاز بیشتری برخوردار بوده‌اند که در تایید مطالعات قبلی بوده است. پر واضح است که جوانان ما با هدف کسب شغل و تامین آینده‌ای بهتر وارد دانشگاه می‌شوند. از آنجایی که آمارهای رسمی و غیررسمی از وجود درصد بالایی از بیکاری بین فارغ التحصیلان رشته پزشکی و یا اشتغال آنها به مشاغل غیرمرتبط با رشته تحصیلی در کشور خبر می‌دهند، کم بودن انگیزه تحصیلی در بعضی از دانشجویان می‌تواند بازتابی از نگرانی آنان به آینده شغلی باشد (۶) که البته حل این مشکل یک عزم ملی را می‌طلبد. هرچند (همان‌طور که در بخش نتایج هم آورده شده است) در ترتیب چهار اولویت اول مولفه های انگیزشی بین دختران و پسران تفاوتی وجود نداشت با این حال در گروه مونث "اشتیاق به

یادگیری مسائل مورد علاقه و در گروه مذکر "احساس رضایت و خوشنودی هنگام گسترش معلومات حرفه‌ای" اولویت پنجم را به خود اختصاص دادند که این تفاوت ممکن است به اهمیت مسئولیت و موفقیت شغلی آینده در گروه مذکر نسبت به اهمیت علاقه در گروه مونث باز گردد.

یکی از مهم‌ترین یافته‌های تحقیق حاضر وجود ارتباط معنی‌دار بین انگیزش تحصیلی و معدل کل دانشجویان است که حاکی از این حقیقت است که دانشجویان با انگیزه‌تر، معدل بالاتر و پیشرفت تحصیلی بهتری دارند. هرچند بر اساس نتایج ما میزان ارتباط بین انگیزش تحصیلی و مولفه‌های آن با معدل پایین بود که تا حدی می‌تواند به دقت دانشجویان در گزارش معدلشان مربوط باشد، اما از آنجائیکه با نتایج تحقیقات دیگر هماهنگی دارد قابل تامل است. در تایید این یافته، یوسفی و همکاران در بررسی انگیزه تحصیلی دانشجویان مقطع بالینی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان گزارش نموده‌اند که انگیزش تحصیلی با معدل علوم پایه و معدل کل بالینی ارتباط مستقیم و معنی‌داری دارد (۷). همچنین این یافته تا حدودی با نتایج پژوهشگرانی که به ارتباط معنی‌دار و بالایی بین انگیزه‌های کسب عزت، قدرت طلبی، تشویق، رقابت جویی، علاقه به تحصیل و کسب رضایت دیگران با پیشرفت تحصیلی تاکید کرده بودند همخوانی دارد (۱۶،۱۷). بنابراین از آنجائی که عوامل انگیزشی بر پیشرفت تحصیلی تاثیر می‌گذارند و پیشرفت تحصیلی دانشجویان پزشکی با سلامت کل جامعه ارتباط دارد بدیهی است که نظام‌های آموزشی باید بر تلاش خود در جهت ارتقاء آموزش و مولفه‌های مربوطه یعنی فراگیر، فرادهنده و محیط و امکانات آموزشی بیافزایند. هرچند در مطالعه حاضر برتری عوامل انگیزشی بیرونی نسبت به درونی یک یافته ثابت بین اکثر مولفه‌های انگیزشی بود اما مقدار این برتری در مقایسه بین گروهی

و درون گروهی ما بین میانگین نمرات مولفه‌های انگیزشی بیرونی و درونی بسیار زیاد نبود. با این حال همین تفاوت‌های جزئی می‌تواند قابل تامل باشد چون عوامل انگیزشی بیرونی هر چند که به عنوان عوامل تحریک کننده انگیزشی بسیار با ارزش هستند اما اگر باعث کمرنگ شدن و تحت الشعاع قرار دادن عوامل انگیزشی درونی یعنی شور و اشتیاق به دانستن، تجربه کردن و به کمال رسیدن باشند می‌تواند زنگ خطری برای مسئولان و دلسوزان مسائل آموزشی باشد. از آنجائی که از دیدگاه مدیریتی سرمایه‌های انسانی در سازمان‌ها مهم‌ترین سرمایه به شمار می‌آیند دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی مهم‌ترین سرمایه نه تنها برای جامعه پزشکی بلکه یک سرمایه ملی محسوب می‌شوند. اصولاً انگیزش تحصیلی به عنوان نیروی محرک فعالیت‌های دانشجو و عامل جهت دهنده حرکت محسوب می‌شود لذا هرگونه تلاش در جهت تقویت نیروی محرکه در فراگیران بسیار موثر و با اهمیت خواهد بود. از آنجائیکه بی‌انگیزگی در دانشجویان پزشکی به خاطر ماهیت مخربش یک تهدید جدی برای آموزش پزشکی بشمار می‌رود تمام تدابیر پیش‌گیری کننده یا تخفیف دهنده آن می‌تواند مهم و مفید باشد و تحقیق حاضر می‌تواند رهگشا و پایه‌ای برای مطالعات آینده برای نیل به این هدف باشد.

تقدیر و تشکر

تحقیق حاضر پایان نامه دانشجویی دکتری عمومی مصوب در شورای نظارت بر پایان نامه‌های دانشگاه علوم پزشکی ارومیه بوده است. در این راستا، از جناب آقای قنبر روحی از دانشگاه علوم پزشکی گلستان به خاطر همکاری در تهیه پرسش‌نامه و جناب آقای جواد رسولی و آقای دکتر نریمان سپهروند برای همکاری در آنالیز داده‌ها تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

References:

1. Saif AA. Cultured psychology: psychology of learning and teaching. 17th Ed. Tehran: Cognizant; 2008. P. 712. (Persian)
2. Reev J. Understanding motivation and emotion. 4th Ed. Tehran: Virayesh; 2006.
3. Pintrich P, Shonk D. Motivation in education. Tehran: Elm; 2007.
4. Clark MH, Schroth CA. Examining relationships between academic motivation and personality among college students. *Learn Individ Differ* 2010; 20: 19-24.
5. Molavi P, Mohammadnia H, Arab R. Evaluation of effective factors in reduction of educational motive of students of Ardebil University of Medical Science. *Pakistan J Soc Sci* 2007; 4: 98-101. (Persian)
6. Ghanbari P. Motivation and attitude of dental students and graduates to their field of study and future career in Qazvin dental school during 2001-2 in School of Dentistry (Dissertation). Qazvin: Qazvin University of Medical Sciences 2001 P. 135. (Persian)
7. Yousefi A, Ghassemi G, Firouznia S. The relationship between academic motivation and academic achievement in medical students of Isfahan University of Medical Sciences. *Iran J Med Educ* 2009; 9: 79-85. (Persian)
8. Vallerand RJ, Pelletier LG, Blais MR, Briere NM, Senecal C. Academic motivation scale (AMS-C 28), college (CEGEP) version. *Educ Psychol Meas* 1992-1993; 52: 1003-17.
9. Rouhi G, Hoseini SA, Badeleh MT, Rahmani Anaraki H. Educational motivation and its relationship with some factors among the students of Golestan University of Medical Sciences. *Strides Dev Med Educ* 2011; 8: 77. (Persian)
10. Gallagher JE, Patel R, Donaldson N, Wilson NHF. The emerging dental workforce: why dentistry? A quantitative study of final year dental students' views on their professional career. *BMC Oral Health* 2007; 7: 77.
11. Hashemipour M. Dental students' motivation for entering dentistry in Kerman school of dentistry. *Iran J Med Educ* 2006; 1: 109-15. (Persian)
12. Manshor AT, Abdullah A. Job-related motivational factors among Malaysian employe. *Psychol Rep* 2002; 91: 1187-93.
13. Alshallah S. Job satisfaction and motivation: how do we inspire employees? *Radio Manage* 2004; 26: 47 -51.
14. Hoseinian ZM. Opinions of faculty members about the motivational factors affecting educational and research performance in Hamadan medical sciences university. *J Shaheed Sadoughi Univ Med Sci* 2001; 8: 83. (Persian)
15. Azizzadeh Foruzi M, Mohammad Alizadeh S, Fasihi Harandi T. Opinions of faculty members about the motivational factors affecting educational performance *Strides Dev Med Educ* 2006; 4: 102-8. (Persian)
16. Askari J. Assessment of risk factors of motivational deficiencies in university students from their viewpoints. *Q J Andeesheh va Raftar* 2006; 43: 455. (Persian)
17. McInerney DM, Yeung AS, McInerney V. Cross-cultural validation of the inventory of school motivation (ISM): motivation orientations of Navajo and Anglo students. *J Appl Meas* 2001; 2: 135-53.